

ก้าวข้ามวิกฤตโดยเลือกตั้งให้สุจริตเที่ยงธรรม*

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศ.ดร., ราชบัณฑิต

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอเจริญพร ท่านอภิชาติ สุขัคคานนท์ ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ท่านคณะกรรมการ
ท่านเลขาธิการ ท่านผู้บริหารและผู้มีเกียรติทุกท่าน

ในการจัดประชุมครบรอบ ๑๒ ปี ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. นั้น ถือว่าอยู่
ในช่วงที่จะต้องทำงานกันมากขึ้นเพื่อให้การเลือกตั้งศักดิ์สิทธิ์ สามารถจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการ
แก้วิกฤตของชาติ ตามหัวข้อที่กำหนดให้อาตมาพูดวันนี้ ก็คือ “การก้าวข้ามวิกฤตโดยเลือกตั้งให้
สุจริตเที่ยงธรรม” ในที่นี้ มีคำว่า เที่ยงธรรม หมายถึง ความยุติธรรม

ยุติธรรม หมายความว่า เรื่องใดที่เป็นความขัดแย้งกัน เมื่อมาถึงจุดของการตัดสินที่ยุติธรรม
มันต้องยุติคือหยุดจริงๆ การเผชิญหน้าแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในบ้านเมืองจะต้องถึงจุดที่คู่กรณียอมรับ
การตัดสินบางอย่าง และเมื่อยอมรับได้แล้วก็ยุติความขัดแย้งได้

ในช่วงที่ผ่านมาเราถือว่าการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะยุติความแตกแยกด้วยการ
ยอมรับว่าใครจะเข้ามาใช้อำนาจรัฐต้องชนะการเลือกตั้งก่อน แต่ถ้าไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง
เพราะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตามเห็นว่าการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม ความขัดแย้งก็เกิดขึ้นในบ้านเมือง

หน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งคือดำเนินการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรมด้วยการณรงค์
ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิใช้เสียงกันมากขึ้น มากจนกระทั่งเกินขีดความสามารถของผู้ที่
จะซื้อเสียง ถ้าคนมีส่วนร่วมในการออกเสียงเลือกตั้งจำนวนมาก ผลของการเลือกตั้งที่ออกมาจะสะท้อน
ถึงประชามติของเสียงส่วนใหญ่ที่แท้จริง ซึ่งจะทำให้คนทั้งในประเทศและต่างประเทศยอมรับผลการ
เลือกตั้ง วิกฤตในบ้านเมืองก็จะผ่านพ้นไป

เวลาที่เกิดวิกฤตในบ้านเมือง ซึ่งเราเรียกว่า Crisis นั้น มันเป็นภาวะที่อยู่ในขั้นล่อแหลม
ต่ออันตราย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามวิกฤตว่าอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ
เหมือนคนไข้ที่มีอาการโคมา แพทย์จะต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ที่สังคมไทยวิกฤตเพราะกำลังอยู่ที่ทาง
สองแพร่งให้เลือกว่าจะพัฒนาหรือหายนะ เหมือนรถที่เลี้ยวผิดก็ลงเหว ถ้าเลี้ยวถูกก็ปลอดภัย

* ปาฐกถาในการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๒ ปี แห่งการสถาปนาสำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๓ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ

วิกฤตหรือ crisis มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกแปลว่าตัดสินใจเลือก (choice) คำว่า crisis ก็คือ make a choice (ตัดสินใจเลือก) ถ้าประชาชนใช้สิทธิในการตัดสินใจออกเสียงเลือกตั้งอย่างถูกต้อง ประเทศเราก็จะพ้นวิกฤต

การพูดถึงเรื่องนี้ในที่ประชุมนี้ก็สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ เมื่ออาตมาได้จัดวิสาขบูชาโลก ในช่วงที่เกิดวิกฤตเมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา เราไปใช้ที่ทำการสหประชาชาติที่กรุงเทพฯ จัดงาน ทางผู้บริหารของสหประชาชาติที่กรุงเทพฯ ได้พูดถึงวิธีการแก้วิกฤตทางการเมืองไว้ว่า วิธีการหนึ่งก็คือ Holistic Approach หมายถึง วิธีการแก้ปัญหาแบบองค์รวม ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาสาเป็นพระเอกขี่ม้าขาวแก้ปัญหา เพราะเหตุเกิดของปัญหาเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ดังนั้น ทุกฝ่ายต้องมาช่วยกันแก้ปัญหา ไม่ใช่เป็นเรื่องของฝ่ายความมั่นคงเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่เป็นปัญหาเฉพาะนักการเมือง มันเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันแก้ รวมถึงคณะกรรมการการเลือกตั้งนี้ด้วยต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ

ตอนที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เริ่มจากบ้านเมืองเราเมื่อ ๑๐ ปีที่แล้ว เราก็ผ่านวิกฤตนั้นมาได้ และเมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจล่าสุดที่เริ่มจากสหรัฐอเมริกา เราก็ผ่านมาได้อีก เศรษฐกิจปีนี้จึงเติบโตในทางบวกมากขึ้น แต่วิกฤตการณ์ทางการเมืองผ่านมาถึงบ้านเมืองเราแล้วยังไม่ผ่านไป นอกจากนี้ ยังมีวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่เกิดภาวะโลกร้อนที่ชาวโลกไปประชุมกันที่โคเปนเฮเกนเมื่อปลายปีที่แล้ว วิกฤตเหล่านี้บางทีก็สัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ วิกฤตหนึ่งนำไปสู่อีกวิกฤตหนึ่ง ดังที่วิกฤตทางการเมืองนำไปสู่วิกฤตทางเศรษฐกิจและวิกฤตสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน

เมื่อพูดถึงวิกฤตสิ่งแวดล้อมก็ทำให้นึกถึงว่า ประเทศไทยโชคดีที่ตั้งอยู่ห่างจากขอบวงแหวนแปซิฟิก (Pacific ring) ซึ่งมีภูเขาไฟอยู่ใต้ดินล้อมรอบมหาสมุทรแปซิฟิก แผ่นดินไหวที่อินโดนีเซียใกล้บ้านเราเพราะเขาตั้งอยู่ใกล้ในขอบวงแหวนแปซิฟิกซึ่งเป็นวงแหวนภูเขาไฟ (Ring of fire) แต่ประเทศเราตั้งอยู่ห่างจากขอบวงแหวนแปซิฟิก ดังนั้น การลงทุนพัฒนาบ้านเมืองในบ้านเราจึงไม่แพงเท่าในญี่ปุ่น ไต้หวันและอินโดนีเซีย เพราะเราไม่ต้องสร้างอาคารราคาแพงเพื่อป้องกันแผ่นดินไหว ถ้าเราไปในประเทศขอบวงแหวนแปซิฟิกที่มีภัยพิบัติธรรมชาติมาก เขาจะต้องลงทุนสร้างอาคารในราคาที่แพงกว่าเราอย่างน้อย ๕ เท่า เพื่อให้สิ่งปลูกสร้างแข็งแรงพอที่จะต้านแผ่นดินไหว โชคดีที่เราลงทุนในการพัฒนาถูกกว่าเขาเพราะเราไม่ต้องห่วงภัยธรรมชาติ แต่เวลาเราเบิกรบประมาณแผ่นดินไปพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง เราก็ใช้เงินแผ่นดินแพงเท่ากับเขา เราเบิกเงินเผื่อค่าคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาที่มาจากความโลภของคน

ประเทศของเราไม่มีปัญหาภัยพิบัติที่ธรรมชาติสร้างมากนัก แต่เรามีปัญหาที่มนุษย์สร้างมากเหลือเกิน ปัญหาวิกฤตในบ้านเมืองเราไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ทางการเมืองหรือทางสิ่งแวดล้อมล้วนแต่เป็นปัญหาที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man Made)

เมื่อมนุษย์เป็นผู้สร้างปัญหา การแก้ปัญหาก็ต้องเริ่มที่มนุษย์ เรายังหวังว่ามนุษย์น่าจะพูดกันรู้เรื่องมากกว่าการเจรจากับภูเขไฟ มีคำกล่าวที่ว่า “พัฒนาชาติให้เริ่มที่ประชาชน พัฒนาคนให้เริ่มที่ใจ จะพัฒนาอะไรให้เริ่มที่ตัวเราเองก่อน” เพราะฉะนั้น เราจะแก้ปัญหาที่คนสร้างก็ด้วยการจัดการกับใจของคน เพราะต้นตอของปัญหามาจากใจของคน ซึ่งรวมถึงปัญหาการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมก็ต้องแก้ที่ใจของคน

นั่นคือเราต้องเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส

เปลี่ยนพินาศให้เป็นพัฒนา

เปลี่ยนปัญหาให้เป็นบทเรียน

ประเทศที่มีประชาธิปไตยหยั่งรากลึกในโลกปัจจุบันล้วนแต่ผ่านวิกฤตในประวัติศาสตร์ การปกครองของประเทศนั้นๆ การผ่านวิกฤตไปได้แต่ละครั้ง แสดงให้เห็นว่า การออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนเป็นเครื่องชี้ขาด ดังภาษิตชาวโรมันที่ว่า “เสียงประชาชนเป็นเสียงสวรรค์ (Vox populi, vox dei)” บางช่วงบางตอนอาจจะมี ความขัดแย้งกันบ้าง แต่พวกเขาก็แก้ปัญหาด้วยการออกคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนจนกระทั่งยุติความขัดแย้งในประเทศได้

ไม่ต้องดูอื่นไกล ตัวอย่างใกล้บ้านเราก็คือประเทศอินเดีย ซึ่งประธานกรรมการการเลือกตั้งของอินเดียกำลังอยู่กับพวกเราในห้องประชุมนี้ อินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยจำนวนประชากร อินเดียได้ผ่านวิกฤตทางการเมืองหลายครั้ง มีอยู่ครั้งหนึ่งประชาชนเห็นว่าผู้นำสตรีเหล็กคือนางอินทิดา คานธี ใช้อำนาจเกินเลยด้วยการประกาศภาวะฉุกเฉิน แต่พวกเขาก็ไม่โค่นรัฐบาลด้วยวิธีรุนแรง คนอินเดียเปลี่ยนผู้นำด้วยวิธีการออกเสียงเลือกตั้ง ผลปรากฏว่ารัฐบาลของนางอินทิดา คานธี ซึ่งครองอำนาจมานานนับสิบปีพ่ายแพ้การเลือกตั้ง เพราะประชาชนร่วมกันออกเสียงเลือกฝ่ายค้านมาเป็นรัฐบาล เมื่อนางอินทิดา คานธี พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เธอก็ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกล่าวขอโทษประชาชนที่ตนเองเคยทำผิดพลาดในช่วงประกาศภาวะฉุกเฉิน และหลังจากพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปได้ ๓ ปี นางอินทิดา คานธีก็ชนะการเลือกตั้งและกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีของอินเดียอีกครั้ง

นี่คือระบอบประชาธิปไตยของอินเดียที่ดำรงอยู่ต่อมาจนทุกวันนี้ ประชาชนอินเดียได้ร่วมกันออกเสียงเลือกตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติ ทั้งๆ ที่คนอินเดียโดยเฉลี่ยยากจนกว่าคนไทย แต่นักการเมืองก็ซื่อสัตย์ได้ยากเพราะมีคนออกเสียงเลือกตั้งเยอะมาก ที่สำคัญคือประชาชนเห็นความสำคัญของการเลือกตั้งว่าสามารถเปลี่ยนผู้นำของประเทศได้ เพราะในความรู้สึกของคนเหล่านั้น การเลือกตั้งแต่ละครั้งเป็นการกำหนดทิศทางของประเทศ ใครมีอำนาจแล้วบริหารประเทศไม่ดี ประชาชนก็เอาออกในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ประชาชนจึงเห็นประโยชน์ของการออกเสียงเลือกตั้ง

แคว้นวัชชีปกครองโดยระบอบสามัคคีธรรมหรือคณาธิปไตย อำนาจการปกครองตกเป็นของคณะบุคคลที่รวมกันเป็นสภาการปกครองเรียกว่า วัชชีคณบริษัท ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาที่เป็นผู้แทนของเจ้าราชวงศ์ต่างๆ จำนวน ๘ วงศ์ด้วยกัน ในบรรดาราชาวงศ์เหล่านี้ วงศ์เจ้าลิจฉวีและวงศ์เจ้าวิเทหะมีอิทธิพลที่สุด

อย่างไรก็ตาม แม้แคว้นวัชชีจะปกครองโดยราชสภา แต่ก็ไม่ใช้ประชาธิปไตยที่มีผู้แทนราษฎรหรือ Representative democracy เพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาวัชชี การออกเสียงเลือกตั้งในแคว้นวัชชีสงวนสิทธิไว้สำหรับคนในวรรณะกษัตริย์เท่านั้น นั่นคือเจ้าราชวงศ์เลือกกันเอง เราจึงเรียกการปกครองระบอบนี้ว่าคณาธิปไตย เพราะปกครองโดยคณะบุคคลจากชนชั้นเดียวคือวรรณะกษัตริย์

ในสมัยพระพุทธเจ้ามีการปกครองอยู่ ๒ ระบอบนี้เป็นหลัก คือ ระบอบที่มีสภากับระบอบที่ไม่มีสภา ระบอบที่มีสภาเป็นคณาธิปไตย ส่วนระบอบที่ไม่มีสภาเป็นราชาธิปไตย พระพุทธเจ้ามีชาติกำเนิดอยู่ที่แคว้นสักกะซึ่งปกครองโดยสภา เมื่อพระพุทธศาสนามีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นจนเป็นปีกแผ่นมั่นคง พระพุทธเจ้าทรงเปรียบพระองค์เองเหมือนธรรมราชา มีพุทธบริษัท ๔ เป็นเหมือนประชาชนภายใต้การปกครอง ทรงมอบอำนาจในการปกครองให้กับสภาสงฆ์หรือคณะสงฆ์ซึ่งทำหน้าที่เหมือนสภาของแคว้นสักกะโดยมีพระสารีบุตรเป็นธรรมเสนาบดี

พระพุทธเจ้าไม่ทรงบอกว่าการปกครองระบอบไหนดีกว่ากัน เมื่อว่าตามหลักพระพุทธศาสนากการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใด คือ ราชาธิปไตย คณาธิปไตยหรือประชาธิปไตยก็ได้ทั้งนั้น ขอเพียงให้ยึดธรรมเป็นหลักในการปกครองคือเป็นธรรมาธิปไตย

คำว่า ธรรมาธิปไตย ไม่ใช่ระบอบการปกครอง แต่หมายถึงการใช้ธรรมเป็นองค์ประกอบหลักในการปกครองทุกระบอบ นั่นคือ ทั้งราชาธิปไตย คณาธิปไตยและประชาธิปไตยต้องถือธรรมเป็นใหญ่ คือเป็นธรรมาธิปไตย

ในจักกวัตติสูตร พระพุทธเจ้าทรงสอนพระราชาในระบอบราชาธิปไตยให้ “สักการะธรรม เคารพธรรม นับถือธรรม บูชาธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยอด มีธรรมเป็นใหญ่ จงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองอันเป็นธรรม”

คำว่า “มีธรรมเป็นใหญ่” แปลมาจากคำว่าธรรมาธิปไตย ผู้ปกครองไม่ว่าจะได้อำนาจมาโดยวิธีใดต้องไม่เป็นอัตตาธิปไตยคือเอาความพอใจของตัวเองเป็นใหญ่ ธรรมาธิปไตยคือการยึดเอาธรรม ความถูกต้อง กฎหมายบ้านเมืองและประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงประกาศเป็นพระปฐมบรมราชโองการในการที่ทรงขึ้นครองราชย์ว่า “เราจะครอง

ถ้าเราลำเอียงเพราะชอบหรือชัง เราก็มักตัดสินผู้อื่นตามอำเภอใจเรา ไม่ดูน้ำหนักของหลักฐานประกอบ เรากลายเป็นพวกอึดตายิปไตยคือถือความรู้สึกชอบและชังส่วนตัวเป็นใหญ่ พวกอึดตายิปไตยมักถือว่า ความถูกต้องเที่ยงธรรมคือต้องถูกใจข้าพเจ้า

ถ้าเราลำเอียงเพราะหลงและกลัว เราก็มักตัดสินผู้อื่นไปตามแรงกดดันของผู้มีอำนาจ ไม่ว่าจะผู้มีอำนาจนั้นจะเป็นปัจเจกชนหรือคนหมู่มากที่เรียกว่ามีอบก็ตาม ถ้าตัดสินกันแบบนี้ เราก็เป็นพวกโลกาธิปไตย คือโลเลไปตามแรงกดดันของชาวโลก พวกโลกาธิปไตยมักถือว่า ความถูกต้องเที่ยงธรรมคือต้องถูกใจผู้มีอำนาจ

ถ้าเรไม่ลำเอียงเพราะอคติทั้ง ๔ เราก็ตัดสินผู้อื่นไปตามความเป็นจริงแห่งหลักฐานและประจักษ์พยาน เราเป็นพวกธรรมาธิปไตย ผู้ยึดความถูกต้องเที่ยงธรรมเป็นสำคัญ พวกธรรมาธิปไตยมักถือว่า ความถูกต้องเที่ยงธรรมไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจผู้มีอำนาจ

ความลำเอียงเพราะชอบ เพราะชัง เพราะหลงและเพราะกลัวจะส่งผลให้การควบคุมและดำเนินการจัดการเลือกตั้งในบ้านเมืองเป็นไปโดยไม่สุจริตไม่เที่ยงธรรม ผลการเลือกตั้งก็จะเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย วิกฤตอันเกิดจากการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายแบ่งสีก็จะไม่มีวันยุติเพราะมีเสียงค้านว่าเสียงประชาชนไม่ใช่เสียงสวรรค์เพราะมีการโกงเลือกตั้ง วิกฤตทางการเมืองอาจจะพาบ้านเมืองตกต่ำไปสู่ความเป็นอนาธิปไตยที่มีใครยิวสาวได้สาวเอา มีแต่การจลาจลวุ่นวายสับสนและนำไปสู่ความรุนแรงในบ้านเมือง

ประเทศไทยจะก้าวข้ามวิกฤตที่เกือบจะเป็นอนาธิปไตยในครั้งนี้ก็ด้วยการที่ทุกฝ่ายตั้งสติเห็นแก่ความเป็นปรกติสุขของบ้านเมือง ใช้ธรรมาธิปไตยในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะ คณะกรรมการเลือกตั้งต้องกำกับดูแลให้การเลือกตั้งทุกครั้งเป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม เพื่อให้ผลการเลือกตั้งมีความศักดิ์สิทธิ์จนทุกฝ่ายยอมรับว่าเสียงประชาชนคือเสียงสวรรค์ที่สามารถสั่งยุติความขัดแย้งและนำความปรกติสุขกลับคืนสู่สังคมไทย

ในท้ายที่สุดนี้ ขอคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลความดีที่บำเพ็ญร่วมกันในการทำประโยชน์แก่บ้านเมืองจงมารวมกันเป็นตบะและเดชะ เป็นพลະปัจจัยอำนาจอวยพรให้ทุกท่านประสบแต่ความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไปในการปฏิบัติหน้าที่ให้สุจริตและเที่ยงธรรมเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ พระศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รักของเรา โดยปราศจากทุกข์ โศกโรคภัยอุปัทวันตรายทั้งปวง ประารณาสิ่งหนึ่งประการใดที่ชอบประกอบด้วยธรรม ก็ขอให้ความปรารณานั้นๆ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ สมมโนรถมุ่งมาดปรารณาทุกประการ ตลอดกาลนาน เทอญ
